

B. FRANCIE - SOUČASNOST - POLITICKÁ A INSTITUČNÍ CHARAKTERISTIKA (1945-1970)

I. OSVOBOZENÍ A IV. REPUBLIKA

Osnova:

FRANCIE - Současnost - politická a institucionální charakteristika (1945-1970)	1
I. OSVOBOZENÍ A VI. REPUBLIKA	1
I.A. OSVOBOZENÍ.....	2
I.A.1. <i>Vstříc novým institucím</i>	3
I.B. IV. REPUBLIKA (ČELÍCÍ SVÝM ODPŮRCŮM)	5
I.B.1. <i>Vláda Pierra MENDÈS-FRANCE</i>	6
I.C. DEKOLONIZACE A PROBLÉMY S NÍ SPOJENÉ.....	9
I.C.1. <i>Válka v Indočíně (1946-1954)</i>	9
I.C.2. <i>Další zahraničněpolitické otázky (Národnostní hnutí v Tunisku, CED, Alžírsko)</i>	9
I.D. SOUMRAK IV. REPUBLIKY	10
I.D.1. <i>Suezská krize</i>	11
I.D.2. <i>Konec IV. republiky</i>	12

I. OSVOBOZENÍ A VI. REPUBLIKA

I.A. Osvobození

6. června 1945 se vylodí spojenci v Normandii. Nechtějí však předem rozhodovat o budoucnosti Francie, pročež pomýšlí ustavit tzv. vojenskou správu (administration militaire) na osvobozených územích. Ovšem Charles DE GAULLE, který si je jistý podporou francouzského obyvatelstva, se tvrdě ohrazuje proti tomuto řešení a prosazuje autoritu zástupců Prozatímní vlády (Gouvernement provisoire). Po osvobození Paříže 25. srpna 1944 a po zřízení vlády „Všenárodní jednoty“ (Unanimité nationale) je Prozatímní vláda Francouzské republiky oficiálně uznána i představiteli Spojenců.

Ovšem Charles de GAULLE musí rovněž přesvědčit představitele lokálních hnutí odporu, jež převzali moc na jednotlivých místech po vyhnání něm. okupantů. Až po několika měsících se mu daří dosáhnout rozpuštění „Vlasteneckých milic“ (Milices patriotiques), jež jsou úzce napojeny na Komunistickou stranu (rozpuštěny 28. října 1944). Tím dokázala Prozatímní vláda zahnat nebezpečí komunistické revoluce a ukončila stav, který se v mnohém blížil stavu anarchie.

Dalším problémem jsou tzv. čistky (épurations), které hrozí propuknutím v nekontrolovatelné procesy s kolaboranty. Jedná se o jev doprovázející každé osvobození od okupace: dochází k živelnému zatýkání a k popravám (jejich počet se dnes odhaduje na 9000). Ministr spravedlnosti zřizuje dekretem z 15. září 1944 tzv. Zvláštní soudní dvory (Cours spéciales de Justice). Tyto vynášejí za celou dobu fungování na 38.266 obvinění, z nichž je 2.853 rozsudků smrti. Mnohé kolaboranty a přívržence vichistického režimu postihly tresty v podobě tzv. národní nehodnosti (indignité nationale) – celkem zhruba 50.000 osob. Ministři vichistické vlády byli předvedeni před Nejvyšší soudní dvůr (Haute cour de justice). Mezi odsouzenými k smrti byli i Pierre LAVAL¹ a maršál PÉTAİN, jemuž Charles de GAULLE změnil trest smrti na doživotní vazbu (détention à vie). (Internováni byli na ostrově Yeu).

Válka proti nacistickému Německu v Evropě nadále pokračuje až do jeho kapitulace 8. května 1945. Toho využívá Charles de GAULLE k politicko-vojenské, byť jen částečné, rehabilitaci Francie: zasazuje o to, aby i

¹ Pierre LAVAL (1883-1945) - Socialistický poslanec (1914-1919), poté nezávislý socialista, který se v průběhu meziválečného období přiklání k pravici. Dvakrát byl předsedou Rady ministrů (1931-32, 1935-36) a propagoval politiku sblížení s Itálií. Během „podivné války“ (Drôle de guerre – od vyhlášení války Německu Francií a Velkou Británií 3. září 1939 do Německé invaze v Belgii a Nizozemí 10. května 1945) se hlásil k pacifismu, ovšem během etablování vichistického režimu (červen – červenec 1940) hraje klíčovou roli. Vykonával funkci Ministra bez portfeuille a předsedy Rady ministrů. V prosinci 1940 však byl odvolán z vládních funkcí. Nicméně na základě nátlaku ze strany Německa byl v dubnu 1942 jmenován Předsedou Rady ministrů. Tento politický

Francie byla přítomna při závěrečných bojích na kontinentě. Dobrovolníci z řad Francouzských vnitřních sil (Forces françaises de l'Intérieur - FFI) se účastní operací po boku ostatních vojenských skupin, jež se vrátily z Velké Británie či Severní Afriky. Tím pádem se i Francie podílí na kapitulaci Německa, není ovšem přizvána na konferenci Tří na Jaltě v únoru 1945 ani v Postupimi v červenci téhož roku. De Gaullovým snažením je tedy vydobýt pro Francii její původní postavení mezi evropskými mocnostmi.

Dekretem ze 3. ledna 1946 je schválen tzv. Plán na modernizaci a vybavování (Plan de modernisation et d'équipement). Znárodnění energie (Nationalisation de l'énergie) a části bankovníctví (Secteur bancaire) jdou ruku v ruce s tímto novým trendem vybudovat novou Francii vybavenou moderní ekonomikou.

I.A.1. Vstříc novým institucím

Po osvobození lze ve franc. politickém prostředí vycítit značnou snahu a volání po celkové obnově. Tento jev se projevuje zejména v oblasti státních institucí. Znovu je tedy položena otázka složek státu. Až na několik málo Radikálů a část umírněné pravice si již nikdo nepřeje návrat k tradicím a politice III. republiky (4. října 1870 – 10. července 1940).

21. října 1945 je vypsané referendum o státních institucích. Současně se konají i volby, v nichž se volí Shromáždění. Do něj jsou voleni proporčně zástupci z každého departementu. Na první otázku v referendu „Přejete si, aby Shromáždění zvolené v tento den bylo ústavodárné“ odpovědělo 96,1 % přišedších k volebním urnám ANO. To znamená faktický konec institucí III. republiky. Odpovědi na druhou otázku voliči stvrzují platnost zákona o uspořádání veřejné moci, jenž by měl platit až do uvedení v platnost nové Ústavy IV. republiky. Tento zákon omezuje pravomoci Národního shromáždění zvoleného na 7 měsíců. Navíc zákon ustavuje povinnost předložit novou ústavu k širokému posouzení veřejností („être soumise à l'approbation générale du corps électoral [...] par voie de référendum“), jak do zákona prosadil Charles de GAULLE. Tím de facto přerušil tradici ústavodárného shromáždění, které mělo samo pravomoc dát zemi její nové instituce. Komunisté a strany jim blízké stejně tak jako radikálové vedou kampaň za odpověď NE na tuto druhou otázku. Nicméně odpověď ANO dosahuje 66,3 % v rámci všech platně odevzdaných hlasů.

Ve stejný den tak vzniká zcela nová politická konfigurace poválečné Francie: Radikálové i umírněná pravice se rozpadá, SFIO² doznává pokroku ve srov. s rokem 1936. Komunisté zaznamenávají významný nárůst, v němž se obráží jednak role, jakou komunisté sehráli při osvobozovacích operacích, ale i nárůst prestiže Sovětského svazu mezi evropskými státy. Nová pravicová formace MPR (Mouvement républicain

manévr byl přirozeně vykopen ochotou zasazovat se o spolupráci s nacistickým Německem a o politiku kolaborace. Roku 1945 za tuto kolaboraci byl souzen a odsouzen k trestu smrti. Rozsudek byl vykonán.

populaire) představuje průlom v těchto volbách. Tato strana se dovolává křesťansko-demokratických hodnot a je rovněž velkým zastáncem de Gaullovy politiky.

Charles de GAULLE je jednomyslně zvolen předsedou vlády (Président du gouvernement) Ústavodárným shromážděním (Constituante) a jmenuje vládu, jíž dominují ona tři politická uskupení, aniž by se vyvaroval hned v první chvíli jisté averzi vůči komunistům, jimž svěřil „jen“ ekonomická a sociální ministerstva.

Velice záhy však Charles de GAULLE vstupuje do konfliktu s Ústavodárným shr., které se snaží jej držet v bezpečném povzdálí od projednávání nové ústavy. Konflikt propuká ve chvíli, kdy se projednávají pravomoci Nár. shrom. a otázka národní obrany. Charles de GAULLE vznáší otázku nad tím, jaké důvěře se má či nemá těšit nová složka státu, jež se zabývá nár. obranou, a to hned 31. 12. 1945 při projednávání tohoto choulostivého článku. Otázka zní jasně: „Chceme vládu, která vládne anebo všemocné Nár. shromáždění?“

Po ostrých výměnách názorů 21. ledna 1946 Charles de GAULLE podává demisi a doufá, že tímto krokem se mu podaří vytvořit vhodné podmínky pro prosazení svých myšlenek a názorů – poté, co by byl opět povolán k vládě. Ovšem ve skutečnosti si jeho návrat přeje jen velmi malá část Francouzů, jež se vyslovuje v referendu pro jeho zpětné uvedení do funkcí (27%).

Předsedou prozatímní vlády se stává socialista Félix GOUIN. Většina v Ústavodárném shromáždění tvořená socialisty a komunisty přijímá návrh ústavy, jenž zavádí tzv. Jednotné shromáždění (Assemblée unique). Proti tomuto návrhu se vyslovují jen Radikálové, pravice a MPR (Lidově republikánské hnutí). Tento návrh je zavrhnut referendem 5. května 1946 většinou 53% voličů, kteří se vyslovili.

Po volbách 2. června 1946, přijímá Ústavodárné shromáždění kompromisní návrh – tzv. RADU REPUBLIKY (Conseil de la république), volenou dvoustupňovým systémem. Tato Rada představuje jistou protiváhu Národního shrom. a podílí se na volbě prezidenta republiky stejně tak jako Senát po zavedení zákonů z roku 1875. Prezident zde nachází své výsady, jež mívá za III. republiky.

Charles de GAULLE se snaží prosadit své názory během rokování o nové ústavě. V projevu v Bayeux (Discours de Bayeux, 16. června 1946), po zvolení 2. ústavodárného shromáždění vysvětluje své představy: přeje si, aby byl nejvyšší představitel státu (chef d'Etat) nadstranický („au-dessus des partis“) a volený mnohem širší voličskou základnou, než je Parlament. Chce, aby byl prezident „arbitrem nad jakoukoli politickou nahodilostí“ („un arbitre au-dessus des contingences politiques“). 22. září 1946 Charles de Gaulle odvrhne návrh ústavy.

Jistá část voličů-poslanců, zejména uvnitř MPR, mu naslouchá: Nová ústava je sice schválena těsnou

² Section française de l'Internationale Ouvrière – jedná se vlastně o označení francouzských socialistů v letech 1905 – 1970)

většinou 53,5% všech vyslovených hlasů, ovšem v rámci celého národa je pro pouze 36,1% Francouzů, proti 31,2% a 31,4% Francouzů se zdržuje hlasování. Nový režim tak disponuje při svém vzniku jen slabou podporou Francouzů.

I.B. IV. republika (čelící svým odpůrcům)

Proti komunistům a RPF³ tak stojí ještě tzv. Třetí síla (Troisième force), koalice složená z SFIO, MRP a umírněných radikálů. Volby, jež se konaly 10. listopadu 1946 tak ještě posilují pozice komunistů na úkor SFIO a MRP zaznamenává rovněž pokles preferencí. Po zvolení Rady republiky je také zvolen prezident republiky. Stává se jím socialista blízký Léonu Blumovi Vincent AURIOL. Touto volbou končí dlouhé období prozatímních řešení, jež následovalo po osvobození.

Vládu sestavuje socialista Paul RAMADIER, který pokračuje v duchu tripartismu (koalice komunistů, socialistů a lid. republikánů). Nicméně ve chvíli, kdy se komunisté staví proti politice vládních platů, využívá předseda Rady republiky svých práv, jež mu skýtá ústava, a odvolává komunistické ministry dekretem z 5. května 1947. Komunisté pak ještě doufají, že jim bude učiněna nabídka pro vstup do vlády, ovšem vypuknutí studené války a tlaky vyvíjené z Moskvy na ostatní evropské vlády zkalí veškeré naděje komunistů na vládu ve Francii. To vede komunisty k tomu, aby se po parlamentních volbách na podzim 1947 uchýlili do radikální opozice vůči novému režimu. Další opoziční hnutí představuje RPF (Rassemblement du peuple fr.), které hlásá nutnost přezkoumání státních institucí.

Proti této opozici stojí většina Třetí síly (Troisième force). Tato zabírá široké politické spektrum, od socialistů až po umírněnou pravici. Tuto vládní koalici spojuje jednotný program: obrana režimu, podpora projektu na vytvoření atlantického spolku na obranu proti sovětské hrozbě (smlouva o Severoatlantickém paktu /Traité de l'Atlantique du Nord/ byla podepsána 4. dubna 1949. Zároveň či spíše především je to však projekt nového budování Evropy : jedná se o přípravu dohody o ustavení Evropského společenství uhlí a oceli (Communauté européenne du charbon et de l'acier – CECA), jejímž duchovním otcem byl francouzský ministr zahraničních věcí Robert Schumann. K rozkolu mezi polit. stranami dochází při projednávání otázky školství („question de l'école“): MRP a umírněná pravice požadují podporu soukromého školství, socialisté jsou zásadně proti. Rozpory vznikají rovněž v oblasti hospodářské a sociální politiky, neboť umírněná pravice i radikálové kritizují zavádění systému řízeného hospodářství (« dirigisme ») a politiku sociálního reformismu,

³ Rassemblement du peuple français: polit. uskupení založené Charlesem de Gaullem 7. dubna 1947. Za cíl si kladlo prosadit revizi státních institucí.

jež vzešla z období po osvobození. Zásadní potíž ovšem představuje fakt, že všechny vlády jsou slabé a velmi rychle se střídají, i když se daří Třetí síle obdržet po každé krizi podporu parlamentu.

Ke zvratu v tomto vývoji dochází po volbách v roce 1951, neboť tyto volby probíhají dle zákona o sdružování kandidátních listin /Loi des apparentements/: Ten umožnil, aby kandidáti z listin, jež obdržely absolutní většinu hlasů ve volbách obsadili všechna křesla v parlamentu. V opačném případě nastává proporční rozdělování křesel. Tato reforma snížila naděje na úspěch zejména v případě kandidátů z řad gaullistického RPF /Rassemblement du peuple français/, které figuruje poprvé v parlamentních volbách, a PC /Parti communiste/.

Po přijetí zákona, jímž byly přiřknuty dotace soukromému školství (tzv. Loi Barangé podle jeho navrhovatele), se socialisté rozhodli opustit vládní koalici, čímž zbavují Třetí sílu její převahy. Vládní koalice sestavuje vládu, jejíž členové jsou politicky orientováni ke střední pravici. 6. března 1956 se předsedou Rady republiky stává nezávislý kandidát Antoine PINAY. Ten se mimo jiné zasazuje o stabilizaci franku, a tedy i cen, a svým přístupným a otevřeným vystupováním si získává nemalou přízeň voličstva. Dokonce i část poslanců RPF se dává na jeho stranu.

Neúspěch de Gaullova RPF je čím dál zřejmější. 6. května 1953 se Charles de GAULLE rozhodl zprostit členy hnutí požadavku poslušnosti a loajality vůči němu. Jeho projevy na veřejnosti jsou čím dál vzácnější. Ovšem i přesto se tvrdě ohrazuje proti smlouvě o Evropském obranném společenství (CED – Communauté européenne de la défense), jež si kladlo za cíl vybudovat jednotný systém obrany Evropy včetně jednotné evropské armády. Tato smlouva představovala jeden z prvních kroků k nadnárodní Evropě a k její politicko-vojenské integraci. Návrh smlouvy je tak zamítnut 30. srpna 1954 i díky spojeným opozičním silám, které se staví proti nové možnosti vyzbrojování Spolkové republiky Německa (RFA), stejně tak jako díky odpůrcům principu nadnárodnosti.

I.B.1. Vláda Pierra MENDÈS-FRANCE

I když se mu daří získat podporu gaullistů (byl ministrem de Gaullovy vlády) do francouzských politických dějin vešel spíše jako zosobnění krize režimu, krize IV. republiky. Sestavuje vládu z radikálů, nezávislých a starých členů RPF. Názory politických stran jej příliš nezajímají, rozhodující je pro něj stanovisko národa (opírá se rovněž o referendum) a jeho vlastní rozhodnutí nejsou rozhodně výslednicí kupčení napříč vládními politickými stranami. Přes odpor některých liberálů a katolíků z MRP si získává podporu výše zmíněných gaullistů, levicového středu i ostatní levice. Taková podpora mu stačí i k tomu, aby

se jeho vláda obešla bez podpory i tak nakloněných komunistů. Dokonce i satiricko humoristický list *Le Canard enchaîné* komentuje nástup jeho vlády slovy: « Est-ce notre faute après tout si nous avons enfin, au pouvoir, un homme intelligent? »

Počet ministrů zredukoval z 38 na 29. Své ministry si vybírá, aniž by jakýmkoli způsobem jednal s ostatními politickými stranami: vybírá si pouze « des hommes de caractère, de volonté et de foi ». (V jeho vládě poprvé figuruje François Mitterrand). Jak se říká v Ústavě, ovšem nikoli na základě praxe, vláda je skupina ministrů okolo jednoho vůdce („chef“) a nikoli odrazem rozprostření sil v parlamentu. Nový předseda Rady republiky oslovuje přímo Francouze prostřednictvím celé řady proslovů v rozhlase 26. června. Tato přímá vazba na francouzskou populaci se setkává s nemalým odporem z řad čelných představitelů polit. stran, nicméně Pierru Mendès-Francovi přináší velkou popularitu. Sociální politika jeho vlády dbá na růst populace prostřednictvím nejrůznějších podpor a půjček. K baby-boomu patří rovněž budování školského zázemí.

Politika pro něj představuje jednu velkou volbu, neboť „vládnout znamená vybírat (činit rozhodnutí)“ (« gouverner, c'est choisir »). Toto pravidlo aplikuje i na konflikt v Indočíně, když oznamuje, že pokud do 20. července nebude uzavřen mír, povolá vojenský kontingent. Tím přinutil obě strany, jež se nemohly shodnout na podmínkách míru, aby spor dovedly k dohodě. 20. července byly o půlnoci v Ženevě zastaveny hodiny a ráno byl válečný spor, který francouzskou stranu vyšel na 3 000 miliard franků a stál 100 000 lidských životů, ukončen mírovou smlouvou.

Opatření proti rozmáhajícímu se alkoholismu naráží jen na odpor silných lobbyistických uskupení. Drobní podnikatelé omítají modernizační procesy ve společnosti, zejména pak proti nové daňové politice. Mezi jejich zastánce patří i tzv. „poujadisté“ – polit. uskupení okolo Pierra Poujada /Poujade/, papírníka v Saint-Céré. Poujadismus velmi rychle sklouzl ke krajní pravici a nevyhnul se ani xenofobnímu nacionalismu, antiparlamentarismu či antisemitistickým atakům proti předsedovi Rady republiky. V tomto hnutí se poprvé objevuje na francouzské polit. scéně i Jean-Marie LE PEN, který společně s Pierrem POUJADEM viní vládu z toho, že nemá galskou krev v žilách (« de ne pas avoir de sang gallois dans les veines »), že odprodává za babku kolonie (« brader les colonies »), a že očerňuje francouzské víno (« dénigrer le vin français »).

4. února 1955 je vláda Pierra Mendès-France svržena koalicí PCF (Parti communiste français), MRP, umírněných a některých radikálů. Po hlasování se ještě pokusil říci několik slov na svoji obranu, nicméně pokřik odpůrců, kteří nebyli s to řešit několik let problémy, jež on vyřešil za několik měsíců, mu to znemožnily. Tohoto vývoje lituje v únoru 1955 54% Francouzů.

Pierre Mendès-France se během svého mandátu opíral o moderní pojetí politiky a státu. Jeho přívrženci byli mladí lidé, většinou městští, vysokoškolsky vzdělaní, střední a vyšší státní úředníci, čtenáři časopisu *L'Express*, týdeníku hlučně deklamujícího mendésismus, universitní profesori ctící laickou republikánskou tradici, ale i katolíci. Jeho porážka však zůstává i nadále v jistém smyslu morálním vítězstvím: Jeho neústupnost a důslednost z něj udělaly autoritu, k níž se odvolávaly celé polit. generace i po jeho smrti v roce 1982. On sám vždy odmítal termín „mendésisme“, nicméně ten se vžil a mendésismus ovlivnil ne jednoho politika (Simon Nora, Jacques Delors, či část PSU /Parti Socialiste Uni/ s Pierrem Bérégovoy či Michelelem Rocardem.) Tato druhá, reformistická a pragmatická levice vyústila v Parti socialiste i přes archaizující tendence zastánců Guy Molleta.

I.C. Dekolonizace a problémy s ní spojené

Od roku 1953 je vláda čím dál méně schopna čelit nesnázím, jež vyplynuly z ožehavé otázky dekolonizace. Francie vede od prosince 1946 válku v Indočíně (stává se neřešitelným sporem.) Válka proti VIETMINHU (hnutí komunistického ražení) se zdá být bez konce. V protektorátech Tunisko a Maroko sílí nacionalistická hnutí. Jednotlivé za sebou rychle jdoucí vlády jsou jen jakýmsi balancováním mezi liberální shovívavostí a postojem prosazujícím tvrdé zakročení vůči těmto snahám. Mnohdy je tento postoj vlád jen výslednicí součtu tlaků mezi vládními zmocněnci v těchto oblastech (tzv. „résidents généraux“) a národněosvobozeneckými tendencemi projevujícími se v oněch kolonizovaných prostředích. (Cf. např. sesazení sultána MEHMEDA V vládním (generálním) zástupcem v Maroku 20. srpna 1953.

I.C.1. Válka v Indočíně (1946-1954)

Po obsazení francouzské základny v Dien Bien Phu 7. května 1954, jež svědčí o vážnosti vojenské situace v této oblasti (Tonkin) se stává předsedou Rady republiky radikál Pierre MENDES-FRANCE (18. června 1954). Vietnamská krize byla ukončena podpisem Ženevské mírové smlouvy (Accords de Genève) 20. července 1954. Vietnam byl rozdělen podle 17. rovnoběžky na Republiku Severní Vietnam s komunistickým režimem a Republiku Jižní Vietnam, jež spadla pod správu USA – ty přebírají štafetu od Francouzů.

I.C.2. Další zahraničněpolitické otázky (Národnostní hnutí v Tunisku, CED, Alžírsko)

30. července 1954 Pierre Mendès-France vyhláší „vnitřní autonomii“ („autonomie interne“) v Tunisku. Tím de facto připravuje půdu pro jeho osamostatnění.

30. července vláda také přezkoumává příčiny neúspěchu CED (Communauté européenne de la Défense). MRP (Mouvement républicain populaire) činí předsedu vlády zodpovědným za tento neúspěch a připojuje se ke kritickým hlasům ze strany komunistů a nacionalistické pravice. Ti se staví zejména proti novému vyzbrojování SRN, o němž je rozhodnuto v Pařížských dohodách. Novým hlasováním v parlamentu končí měsíce polemik a vláda Pierra Mendès-France tak zaznamenává další neúspěch. Ostatně pro komunisty je pouhým obráncem kapitalismu.

1. listopadu přináší atentáty v Alžírsku 7 mrtvých. To je počátek národněosvobozenického boje, jehož rozsah ještě nikdo netušil. Pro drtivou většinu Francouzů je Alžírsko součástí Francie (« L'Algérie, c'est la France ».) Jedinou možnou politikou vzhledem k těmto snahám o nezávislost byla až do teď tvrdá represe. Pierre Mendès-France se snaží prolomit tuto bariéru. Vyslouží si za to jen další odsudek od představitelů ostatních politických uskupení. Ti ostatně velmi neradi vidí, že předseda vlády konzultuje rovnou francouzský národ a příliš nereflexuje jejich vlastní politický názor.

I.D. Soumrak IV. republiky

Po svržení vlády Pierra Mendès-France v únoru 1955 následuje vláda jeho ministra financí Edgara FAURA. Ten ovšem musí čelit stejným nesnázím. Důkazem jeho politické loajality je u zpětné uvedení Mohameda V zpět na marocký trůn. Za jeho vlády jsou zahájena jednání, jež by měla vést k „nezávislosti v rámci vzájemné závislosti“ (« L'indépendance dans l'interdépendance »).

Nový předseda vlády doufá, že nové parlamentní volby dovolí veřejnosti se vyjádřit k alžírské otázce. K čemuž využívá možnosti, jež mu skýtá ústava: dvě vládní krize během období kratšího než 18 měsíců jej opravňují k rozpuštění Národního shromáždění a k vypsání předčasných voleb (o několik měsíců). Tento podnik nového předsedy Rady republiky je však značně kritizován levicí. Koalice Republikánské fronty /Front républicain/ spolu se SFIO, mendesistickými radikály, UDSR /Union démocratique et socialiste de la Résistance Française Mitterranda/, a několika gaullisty tak vyhrávají volby, aniž by však dosáhli nadpoloviční většiny. MRP je v regresi a staří gaullisté se rozpadají. Naproti tomu posiluje radikálně pravicové hnutí pojadistů – 12 %.

Socialista Guy MOLLET, generální tajemník SFIO sestavuje menšinovou vládu, jež získala podporu MRP a části umírněných, kteří si přejí vyhnout se nutnosti podpory ze strany komunistů a vytvoření vlády Lidové fronty (Front populaire). Ve svém projevu při uvedení do funkce Guy Mollet oznamuje, že je připraven, po přijetí příměří a svobodných volbách, uznat alžírskou svébytnost (« personnalité algérienne »). Nicméně tlak francouzských osadníků (« colons ») v Alžíru, neústupnost FLN (Front de libération nationale), která požaduje nezávislost, mu neumožňují, aby se zhostil jakékoli iniciativy v této otázce.

V březnu 1956 vláda uznává nezávislost Maroka a Tuniska. 23. června je přijat „rámcový zákon“ (« La loi cadre »), který měl umožnit vývoj oblastí se statutem „TOM“ /territoire d'outre-mer/ - tedy i Alžírsko -,

avšak alžírské události – terorismus, represe, vzrůstající role armády – to vše celou záležitost pouze ztěžuje a znemožňuje hladký legislativní průběh.

I.D.1. Suezská krize

Guy Mollet získává podporu ze strany pravice, v rámci jakési „národní jednoty“ během řešení Suezské krize způsobené znárodněním Společnosti spravující Suezský průplav egyptským prezidentem v červenci 1956⁴. Francouzi a Britové podnikají výpravu (L'expédition franco-britannique à Suez) do oblasti v listopadu 1956. Nechtějí ovšem vypadat jako agresori, využívají tedy jednoho z izraelských útoků na Egyptskou část kanálu jako odpověď na časté palestinské nájezdy a vkládají se do konfliktu jako prostředníci, když okupují celou zónu kanálu. Operace začala 29. října 1956. Izraelská armáda značně vyzbrojena francouzským materiálem proráží egyptské pozice v sinajské oblasti (Sinai). Druhý den vyhlašují Londýn s Paříží ultimátum: zastavení nepřátelských akcí (suspension des hostilités) a ústup posádek na vzdálenost 15 km od kanálu. Izrael se podřizuje, Násir nikoli. To je pro Francouze a Brity záminkou k zásahu. 31. října jsou bombardována egyptská letiště, což umožňuje Izraeli další náskok. Ovšem kooperace mezi spojenci se ukazuje být do značné míry problematická: Angličané chtějí vypudit Egyptany a vplout do kanálu za zvuku dud, Francouzi si přejí vylodit se sami. Násir toho využívá, ustupuje a obrací se na OSN – operace se v tu chvíli jeví opravdu tím, čím byla – tedy agresí. 5. listopadu Port-Said a Port-Fouad obsazuje na 7 000 parašutistů. Z vojenského hlediska je to úspěch, jakkoli se posádka Port-Saidu odmítá vzdát a ampliony tlapačů oznamují Egyptanům, že III. sv. válka začala a že sovětské minometné střely dopadají na Londýn. Nazítří připlouvá armáda, jež se až do teď soustředila na Kypru, a vylodění začíná. Ovšem po několika hodinách přichází rozkaz ukončit veškeré operace.

Sovětský svaz, jakkoli se musel zaobírat maďarskými událostmi, hrozí použitím moderních zbraní hromadného ničení. USA se bojí, že se SSSR vnutí jako protektor Egypta. Prosadily tedy příkaz OSN o

⁴ Megalomanský projekt Asuánské přehradě si žádá zajištění finančních prostředků, neboť USA ustupují od projektu, který měly původně financovat, jako svého druhu trest pro Násira za jeho politické lavírování mezi USA a SSSR. /Přehrada měla zajistit lepší podmínky pro zemědělskou výrobu, zamezit každoročním záplavám a v neposlední řadě i výrobu el. energie./ 26. července Násir v záchvatu smíchu oznamuje před 150000 davem, že přehrada bude financ. ze znár. Společnosti Suezského průplavu, jež egyptská policie obsadila. Celá akce měla mít legální průběh, neboť akcionáři měli být odškodněni. Ovšem Britové, kteří v této spol. mají většinový podíl, s tímto postupem nesouhlasí, už proto, že jejich jednotky právě opustily Egypt, kde byli po dlouhá léta „protektory“. Ve svém proslovu samozřejmě neopomněl podtrhnout, že to byli právě Francouzi, kdo způsobil smrt tolika egyptských mučedníků během stavby tohoto proklatého kanálu (Ce sont les Français qui étaient « l'origine de la mort de tant de martyrs égyptiens lors de la construction de ce maudit canal ».) Molletova vláda odpovídá obviněními z komunismu, nacismu, nacionalismu a islamismu. Dle slov jednoho z poradců chce Molletova vláda „coloniser le canal ou canaliser le colonel“. Francouzi věří, že se

příměří zejména finanč. nátlakovými prostředky, když odprodávají libry sterl., aby tak devalorizovaly brits. měnu.

21. listopadu se v oblasti vyloďují modré přílby OSN, aby tak dohlížely na odchod intervenčních armád. Neúspěchem tedy končí anglicko-francouzská operace, při níž se ukázalo, jak jsou tyto země bezmocné ve srovnání se supervelmocemi, jež si ponechaly kontrolu nad tímto územím. V samotné Francii se tento konflikt projevil zejména v tom, že byl zaveden přidělový systém na benzín, lidé si začali dělat velké zásoby základních potravin, ale zejména trojnásobným posílněním nacionalistických tendencí: pouze komunisté, poujadistická anglofobní krajní pravice a někteří jedinci jako Pierre Mendès-France nepodporují vládu. Pouze třetina francouzské populace odsuzuje posléze voj. operaci. A především francouzští důstojníci, což sehraje svou roli při řešení alžírské otázky, se cítí být zrazeni „vládou zbabělců“ (« gouvernement des lâches »), jež ustoupila i přes úspěch pozemních operací.

Vláda Guy Molleta se sice udržela – a byla nejdelší vládou IV. republiky – a podařilo se jí ještě prosadit podpis Smlouvy o společném trhu (Traité du Marché commun – 25. března 1957 v Římě)⁵, nicméně roku 1957 koalici opouští pravice, jíž se nelíbí její finanční a sociální politika.

I.D.2. Konec IV. republiky

Po Maroku a Tunisku, jež dosahují nezávislosti v březnu 1956, vláda Guy Molleta připravuje tzv. Loi-cadre Defferre, jež definuje zásady vnitřní autonomie a připravuje po etapách dekolonizaci Černé Afriky a Madagaskaru. Po pádu jeho vlády se tento zákon snaží prosadit vláda radikála Maurice BOURGÈSE-MAUNOURYho. Je svržena po 4 měsících, neboť vyjednávání o tomto zákoně nevedou nikam. O totéž se pokouší vláda dalšího radikála Félix GAILLARDA, jež nastoupila po 5 měsících vládní krize. Té se daří prosadit zákon, byť do značné míry pozměněný ve smyslu zmírnění ve vztahu k Alžírsku.

Oficiálně v Alžírsku nejde o válku, nýbrž o „udržení pořádku“. Je mobilizováno několik tisíc vojáků a v lednu 1958 se válka přesouvá i do sousedního Tuniska. Franc. armáda bombarduje vesnici Sakhiet-Sidi-Youssef, kde se měli ukrývat rebelové z FLN (Front de libération nationale).

tímto podaří vyřešit i alžírskou otázku, zejména díky sblížení s Velkou Británií, od něhož si slibují zejména spolupráci při budování nové Evropy.

⁵ Vzniká tak EURATOM a CEE (Communauté écon. européenne = EHS) – opravdový společný trh v rámci Evropy 6.

Tím začíná čtyřdenní vládní krize, jejíž délka vypovídá o neschopnosti režimu řešit zásadní otázky. 13. května 1958 je jmenována vláda Pierra PFLIMLINA, jemuž jsou přisuzovány liberalizační tendence pokud jde o alžírskou otázku. To znepokojuje Francouze a zejména francouzské generály Alžíru, kteří se bojí případného vyjednávání s FLN. Iniciují tak povstání v Alžírsku, k němuž se záhy připojuje i Korsika. Vzbouřenci ustavují výbor veřejného blaha (comité du salut public), v jehož čele stojí generál MASSU. Tito chtějí „zachránit francouzské Alžírsko“ a přivést k moci ve Francii jinou vládu. Představitelé francouzské armády v Al. jsou stejného názoru, čímž vystupují z tradiční neutrality francouzských generálů. Mimo jiné požadují i návrat Charles de GAULLA k moci. Toho využívají drobné gaullistické skupiny a prosazují tento návrat.

15. května 1958 Charles de GAULLE prohlašuje, že je „připraven zhostit se vlády v republice.“ (« Prêt à assumer les pouvoirs de la République ») Tím přispívá k urychlení rozkladu režimu IV. republiky, který se však záhy jeví jako ústup před aktivistickými skupinami v Alžírsku, jež 24. května okupují Korsiku. 27. května 1958, aby zamezil proalžírským iniciativám i v metropolitní Francii, generál de Taille prohlašuje, že „započal řádný proces nezbytný k nastolení republikánské vlády.“ (« le processus régulier nécessaire à l'établissement d'un gouvernement républicain ».) Ozbrojené složky vyzývají k poslušnosti. Vývoj ve SFIO a u jeho předsedy Guy Molleta otevírá cestu k novému nástupu generála de Gaulla k moci. Ten je znovu uveden do úřadu 1. června 1958, kdy je zvolen většinou 329 hlasů proti 224.

* * *

IV. republika dokázala provést Francii mnoha krizemi politickými, sociálními i zahraničněpolitickými, započala proces integrace Evropy a francouzsko-německého usmiřování. Rekonstrukce země po válce probíhala rychle a demografická křivka stoupala rychleji než kdykoli předtím v dějinách Francie.

Avšak nestabilita a slabost režimu, jeho neschopnost přijímat zásadní rozhodnutí a prosadit jasný náhled na problémy ji odsoudily k zániku ve chvíli, kdy musela čelit alžírské krizi.